

CASE WINCAPITA – CASE COMMENTARY ON SUPREME COURT’S ADVANCE RULING KKO 2014:7

Keywords:

money collection crime, pyramid scheme, principle of legality, concurrence of crimes, subsidiary clause

Janne Myllymäki¹

ABSTRACT

Case WinCapita is undoubtedly the criminal case which has drawn the most public attention in recent years. The Finnish Supreme Court gave on 27 February 2014 the advance ruling KKO 2014:7 in the criminal offence against WinCapita’s main operator Hannu Kailajärvi and his female accessory. Supreme Court considered that Kailajärvi and his accessory were guilty not only for aggravated fraud but also for money collection crime.

Supreme Court’s ruling addressed various legal questions. The most significant of them was whether the principle of legality prevented the Court from convicting Kailajärvi and his female accessory for money collection crime. Ruling dealt also with other minor legal questions.

This case commentary covers case WinCapita. Emphasis is on the question concerning the significance of principle of legality. Other questions are also briefly discussed.

TAPAUK WINCAPITA – OIKEUSTAPAUKSKOMMENTTI KORKEIMMAN OIKEUDEN RATKAISUSTA KKO 2014:7

Asiasanat: rahankeräysrikos, pyramidipeli, laillisuusperiaate, rikosten yhtyminen, lainkonkurrenssi, toissijaisuuslauseke

---

¹ The author is a post-graduate student of law at the University of Helsinki. He holds master’s degrees in both law and economics. He also holds a licentiate’s degree in economics. He works in the Finnish Tax Administration as a senior adviser. His main fields of interest are company and securities market law as well as tax law. This article is based on a seminar paper prepared for a research seminar held during the Spring of 2014.

I JOHDANTO

WinCapita-tapaus on ollut varmasti yksi viime vuosien eniten julkisuutta saaneista suomalaisista rikostapauksista. Tämä on varsin ymmärrettävää paitsi tapauksen taloudellisen merkityksen myös rikoksen uhrien suuren lukumäärän vuoksi. Arviot WinCapitaan sijoitettujen varojen määrästä ovat liikkuneet jopa 100 miljoonan euron suuruusluokassa. WinCapitaan sijoittaneita henkilöitä on puolestaan arvioitu olevan jopa kymmenen tuhatta.²

Korkein oikeus antoi 27.2.2014 WinCapitan päätoimijaa Hannu Kailajärveä ja häntä avustanutta naishenkilöä koskeneen tuomion, joka julkaistiin vuosikirjaratkaisuna KKO 2014:7. Korkein oikeus katsoi ratkaisussa Kailajärven syyllistyneen törkeän petoksen lisäksi rahankeräysrikokseen. Häntä avustaneen naishenkilön korkein oikeus katsoi syyllistyneen avunantoon edellä mainittuihin rikoksiin.

Ratkaisussa KKO 2014:7 oli käsiteltävänä useita oikeuskysymyksiä. Näistä merkittävin koski sitä, estikö rikosoikeudellinen laillisuusperiaate tuomitsemasta Kailajärveä ja häntä avustanutta naishenkilöä rahankeräysrikoksesta. Tähän kysymykseen annettiin varsin mielenkiintoisin perusteluin kieltävä vastaus. Ratkaisussa oli lisäksi käsiteltävänä kolme muuta oikeuskysymystä. Niiden osalta ratkaisu ei kuitenkaan sisältänyt aivan yhtä mielenkiintoisia oikeudellisia kannanottoja kuin laillisuusperiaatteen osalta. Petosrikoksen osalta tapauksta ei enää korkeimmassa oikeudessa käsitelty, vaan tältä osin käräjäoikeuden tuomio jäi voimaan.

Tässä oikeustapauskommentissa käsitellään edellä mainittua WinCapitaa koskevaa korkeimman oikeuden ratkaisua. Oikeustapauskommentti keskittyy erityisesti laillisuusperiaatteen merkitystä koskevaan kysymyksenasetteluun, koska se on ratkaisun oikeuskysymyksistä mielenkiintoisin. Tarkastelun kohteeksi otetaan kuitenkin myös ratkaisuissa esillä olleet oikeuskysymykset.

Oikeustapauskommentti jakautuu viiteen lukuun. Oikeustapauskommentin toisessa luvussa esitellään korkeimman oikeuden ratkaisu ja siinä esillä olleet keskeiset oikeuskysymykset. Kolmannessa luvussa tarkastellaan rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyvää kysymyksenasettelua ja neljännessä luvussa muita korkeimmassa oikeudessa esillä olleita oikeuskysymyksiä. Lopuksi luvussa viisi esitetään eräitä kokoavia päätelmiä.

2 TAPAUKSEN KUVAUS JA OIKEUSKYSYMYKSET

2.1 Tapauksen kuvaus

Tapauksessa oli kysymys siitä, että syytettynä ollut Kailajärvi oli antanut GiiClubin, WinClubin

---

² Keskusrikospoliisin tiedote ”WinCapitan tutkinta etenee”. Oikeuskirjallisuudessa tapauksta ovat käsitelleet muun muassa Kallio 2014, s. 53–72 ja Tapani 2014, s.740–751.

ja lopulta WinCapitan nimellä toimineen klubin Internet-sivuilla ja sähköpostivastauksissaan klubin jäsenille erehdyttävää tietoa, jonka mukaan klubi harjoittaisi erittäin tuottoisaa vedonlyöntitoimintaa ja maksaisi jäsenille tästä saatuja tuottoja. Kailajärvi oli lisäksi ilmaissut, että WinCapita kävisi saamillaan varoilla itse tuottoisaa valuuttakauppaa ja maksaisi jäsenille tästä saatuja tuottoja. Erehdyttävää tietoa olivat Kailajärven tietien levittäneet myös lukuisat muut henkilöt eli niin sanotut sponsorit. Tuhannet henkilöt olivat saamiensa tietojen perusteella sijoittaneet varojaan Kailajärven hallinnoimille tileille.

Todellisuudessa WinCapitan harjoittama vedonlyöntitoiminta ja sen koemielessä käymä vähäinen valuuttakauppa olivat olleet tappiollisia. Klubilla ei ollut ollut muuta tulolähdettä kuin jäsenten klubiin sijoittamat rahavarat. Kailajärvi oli kierrättänyt jäsenten klubille antamat varat rahansiirtoina toisille jäsenille ja omille pankkitileilleen. Varoja oli maksettu Kailajärven kehittämien laskenta- ja tuotonjakosääntöjen perusteella pääasiassa klubiin hyvin aikaisessa vaiheessa liittyneille jäsenille. Voitto-osuuksina maksetut määrät olivat siten olleet klubiin myöhemmin liittyneiden jäsenten suorittamista maksuista saatua laskennallista tuotto-osuutta.

WinCapitan kautta olivat saaneet varoja pääasiassa siihen hyvin aikaisessa vaiheessa liittyneet jäsenet. Sen sijaan klubiin toiminnan loppuvaiheessa liittyneet jäsenet olivat yleensä jääneet ilman luvattuja tuottoja ja menettäneet kaikki sijoittamansa varat. WinCapitan ”varat ja tulot” eli lähinnä Kailajärven hallinnoimille tileille kertyneet jäsenten maksut eivät millään laskennallisella hetkellä olleet riittäneet kattamaan jäsenten sijoituspanoksia ja niille ilmoitettuja huomattavia tuottoja. Kysymys ei siis ollut ollut todellisesta matala- tai korkeariskisestä sijoitustoiminnasta tai klubin jäsenrekisterin perusteella arvokkaasta kauppapaikasta. Lukuisille henkilöille oli näin aiheutettu taloudellista vahinkoa tai sen vaaraa ainakin 57 miljoonan euron arvosta.

2.3 Aikaisemmat käsittelyvaiheet

WinCapita-tapauksen tapauksen oikeuskäsittely alkoi Vantaan käräjäoikeudessa 2.2.2011. Syyttäjä vaati käräjäoikeudessa nostamassaan syytteessä Kailajärvelle viiden vuoden ehdotonta vankeusrangaistusta törkeästä petoksesta ja rahankeräysrikoksesta sekä häntä avustaneelle naishenkilölle tuomiota avunannosta kyseisiin rikoksiin.³

Käräjäoikeus antoi asiassa tuomionsa 2.12.2011. Käräjäoikeus tuomitsi Kailajärven törkeästä petoksesta neljän vuoden ehdottomaan vankeusrangaistukseen ja häntä avustaneen naishenkilön vuoden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.⁴ Käräjäoikeus perusteli tuomiotaan sillä, että Kailajärvi oli hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä erehdyttämällä ja erehdystä hyväksikäyttämällä saanut tuhannet ihmiset sijoittamaan varojaan WinCapitan toimintaan ja aiheuttanut näin lukuisille henkilöille taloudellista vahinkoa tai sen

---

3 Vantaan käräjäoikeuden (VanKäO) 2.12.2011 antama tuomio 11/4341, s. 4–7.

4 VanKäO 2.12.2011 nro. 11/4341, s. 486–489.

vaaraa.⁵ Kailajärvi oli tavoitellut rikoksella huomattavaa hyötyä, minkä lisäksi sillä oli aiheutettu huomattavaa ja erityisen tuntuvaan taloudellista vahinkoa. Tekoa oli myös kokonaisuutena arvostellen pidettävä törkeänä.⁶

Rahankeräysrikoksen osalta kärjäoikeus hylkäsi syytteet. Kärjäoikeus perusti ratkaisunsa siihen, että kielto järjestää rahankeräys pyramidipelin muodossa ei ollut riittävän yksiselitteisellä tavalla toteutettu kriminalisointi. Lisäksi kärjäoikeus totesi, että syyte olisi tullut hylätä myös rahankeräysrikoksia koskevan rikossäännöksen toissijaisuuslausekkeen perusteella.⁷ Sekä syyttäjä että syytetyt valittavat kärjäoikeuden tuomiosta hovioikeuteen.

Helsingin hovioikeus antoi asiassa tuomionsa 7.2.2013. Hovioikeus pysytti kärjäoikeuden tuomion törkeää petosta ja avunantoa törkeään petokseen koskevilta osin. Lisäksi hovioikeus katsoi Kailajärven syyllistyneen rahankeräysrikokseen ja tuomitsi hänet törkeästä petoksesta ja rahankeräysrikoksesta yhteiseen viiden vuoden vankeusrangaistukseen. Kailajärven avustajana toimineen naishenkilön hovioikeus tuomitsi avunannosta törkeään petokseen ja avunannosta rahankeräysrikokseen yhteiseen yhden vuoden kolmen kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.⁸

Hovioikeus perusteli ratkaisuaan rahankeräysrikoksen osalta sillä, että tarkoitusperiltään kaikenlaisten rahankeräysten toimeenpano ketjukirjein tai pyramidipelin muodossa oli ollut rangaistavaa syytteessä tarkoitettuna tekoaikana riittävän täsmällisillä lain säännöksillä, jotka olivat oikeudellisesti olleet sanamuotonsa puitteissa tulkittavissa lainsäätäjän tarkoittamalla tavalla. Lisäksi hovioikeus totesi, että rahankeräysrikoksen ja petoksen tunnusmerkistöt suojasivat siinä määrin eri oikeushyviä, että molempia rangaistussäännöksiä voitiin soveltaa samanaikaisesti.⁹ Syytetyt valittavat hovioikeuden tuomiosta korkeimpaan oikeuteen.

2.3 Oikeuskysymykset korkeimmassa oikeudessa

---

5 VanKäO 2.12.2011 nro. 11/4341, s. 478–479. Petoksen tunnusmerkistö on rikoslain (39/1889) 36 luvun 1 §:ssä. Lainkohdan 1 momentin mukaan se joka, hankkiakseen itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä taikka toista vahingoittaakseen, erehdyttämällä tai erehdystä hyväksi käyttämällä saa toisen tekemään tai jättämään tekemättä jotakin ja siten aiheuttaa taloudellista vahinkoa erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä, on tuomittava petoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

6 VanKäO 2.12.2011 nro. 11/4341, s. 478–479. Törkeästä petoksesta säädetään rikoslain 36 luvun 2 §:ssä. Sen 1 ja 2 kohtien mukaan, jos petoksessa tavoitellaan huomattavaa hyötyä tai aiheutetaan huomattavaa tai erityisen tuntuvaan vahinkoa, ja petos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtäjä on tuomittava törkeästä petoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

7 VanKäO 2.12.2011 nro. 11/4341, s. 476–478.

8 Helsingin hovioikeuden (HelHO) 7.2.2013 antama tuomio numero 364, s. 23 ja 27.

9 HelHO 7.2.2013 nro. 364, s. 19 ja 21.

Korkein oikeus myönsi tapauksessa valitusluvan rajoitetusti.¹⁰ Korkein oikeus rajoitti valitusluvan koskemaan kysymystä siitä, onko Kailajärvi syyllistynyt hovioikeuden tuomiossa kerrotulla menettelyllä rahankeräysrikokseen ja häntä avustaneen naishenkilön avunantoon rahankeräysrikokseen. Törkeää petosta koskevan syytekohtan osalta hovioikeuden tuomio jäi lopulliseksi. Korkeimmassa oikeudessa oli ratkaistavana seuraavat neljä oikeuskysymystä:

- 1 Estikö rikosoikeudellinen laillisuusperiaate rahankeräysrikoksen lukemisen Kailajärven ja hänen avustajansa syyksi?
- 2 Jos vastaus ensimmäiseen kysymykseen on kielteinen, tuliko syytetyt kuitenkin vapauttaa rangaistusvastuusta rikoslain 4 luvun 2 §:ssä tarkoitetulla erehdysperusteella?
- 3 Estikö rikoslain 17 luvun 16 b §:n niin sanottu toissijaisuuslauseke joka tapauksessa rahankeräysrikoksen syyksi lukemisen kummankin syytetyn osalta?
- 4 Onko rangaistus tuomittu oikean määräisenä?¹¹

Edellä mainitusta ilmenee, että tapauksessa oli useita ennakkoratkaisukysymyksiä. Kaikki tapauksen ennakkoratkaisukysymykset olivat luonteeltaan niin sanottuja demonstratiivisia ennakkoratkaisukysymyksiä eli ne ilmaisivat pikemminkin harkintaohjeen kuin yksiselitteisen säännön¹². Seuraavaksi käsitellään yksityiskohtaisesti korkeimman oikeuden ratkaistavana olleita ennakkoratkaisukysymyksiä. Tarkastelu painottuu erityisesti ensimmäiseen kysymykseen eli laillisuusperiaatteen merkityksen tarkasteluun.

3 RIKOSOIKEUDELLINEN LAILLISUUSPERIAATE

3.1 Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisällöstä

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on rikosoikeuden keskeisin periaate, joka on ilmaistu useissa Suomen kansallisen lain säännöksissä ja kansainvälisissä sopimuksissa.¹³ Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältyy ensinnäkin Suomen perustuslain (731/1999) 8 §:ään. Kyseisen lainkohdan mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tehoketkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikoksesta ei

---

10 Oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 30 luvun 3 §:n 2 kohdan mukaan valituslupa voidaan myöntää osittain. Tällöin valituslupa voidaan rajoittaa koskemaan kysymystä, jonka ratkaiseminen on tarpeen oikeuskäytännön ohjaamiseksi tai valituslupaperusteen kannalta muutoin.

11 KKO 2014:7, kohta 9.

12 Ennakkopäätösten ryhmittelystä katso esimerkiksi Möller 1993, 193 ss..

13 Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta ja sen vaikutuksesta lainlulkintaan katso esimerkiksi Frände 2012, s. 27–56 ja Tapani 2006, s. 333–361. Laajimmin laillisuusperiaatetta on käsitelty Dan Fränden vuonna 1989 ilmestyneessä väitöskirjassa ”Den straffrättsliga legalitetsprincipen”.

saa tuomita ankarampaa rangaistusta kuin tekohetkellä on laissa säädetty.¹⁴ Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta säädetään lisäksi rikoslain 3 luvun 1 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka tekohetkellä on laissa nimenomaan säädetty rangaistavaksi. Saman lainkohdan 2 momentin mukaan rangaistuksen ja muun rikosoikeudellisen seuraamuksen on perustuttava lakiin.¹⁵

Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältyy niin ikään Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 7 artiklaan¹⁶ ja kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen (KP-sopimus) 15 artiklaan¹⁷. EIS 7 artiklan 1 kohdan mukaan ketään ei ole pidettävä syyppäänä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan rikos. Rikoksen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta ei saa määrätä.¹⁸ KP-sopimuksen 15 artiklan 1 kohdan mukaan ketään ei ole pidettävä syyppäänä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen tai kansainvälisen lainsäädännön mukaan rikos. Rikoksen tekohetkellä sovellettavaa rangaistusta ankarampaa rangaistusta ei saa määrätä.¹⁹

Edellä mainitusta ilmenee, että rikosoikeudellinen laillisuusperiaate on kirjattu moneen eri säädökseen. Tämä osoittaa osaltaan periaatteen suurta merkitystä ja vahvaa velvoittavuutta rikosoikeudellisessa laintulkinnassa.²⁰ Rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta voidaankin pitää

---

14 Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta säädettiin ensimmäisen kerran perustuslain tasolla vuoden 1995 perusoikeusuudistuksessa. Laillisuusperiaate lisättiin tuolloin vuoden 1919 hallitusmuodon (94/1919) 6 a §:ään. Tästä huolimatta laillisuusperiaatteen katsottiin olevan voimassa ilman kirjoitetun lain tukea. HE 309/1993 vp, Yksityiskohtaiset perustelut, luku 1.1, 6 a §.

15 Rikoslakiin rikosoikeudellinen laillisuusperiaate lisättiin lain yleisiä oppeja koskevan uudistuksen yhteydessä. Katso HE 44/2002 vp, s. 13 ja 28–35.

16 Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18/1990). Rikosoikeudellista laillisuusperiaatetta on nimenomaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen näkökulmasta käsitelty esimerkiksi teoksessa Pellonpää ym. 2012, s. 643–651.

17 Kansalaisyhteiskunnallisia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 7/1976).

18 Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään painottanut laillisuusperiaatteen ehdottomuutta ja keskeistä asemaa oikeusjärjestyksessä (katso esimerkiksi *Del Río Prada v. Espanja* 21.10.2013 kohta 77 ja *Alimuçaj v. Albania* 7.2.2012 kohta 148). Laillisuusperiaate tulee ottaa huomioon yhtäläisesti riippumatta kulloinkin käsillä olevan rikoksen moitittavuudesta (näin esimerkiksi *Dragotoni ja v. Militaru-Pidhorni v. Romania* 24.5.2007 kohta 41).

19 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate sisältyy lisäksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklaan. Euroopan unionin rikosoikeuden näkökulmasta laillisuusperiaatetta on käsitelty muun muassa Melander 2010, s. 129–133.

20 Eri säädöksissä olevien laillisuusperiaatteen määritelmien keskeinen sisältö on sama. Määritelmät poikkeavat kuitenkin hieman toisistaan. HE 44/2002 vp, s. 13 on todettu, että rikoslain laillisuusperiaatetta koskeva säännös vastaa olennaisilta osiltaan perustuslain sääntelyä. Frände 2012, s. 28 on perustuslain 8 §:n ja rikoslain 3 luvun 1 §:n välistä suhdetta tarkastelleessaan lähtenyt siitä, että rikoslain säännös ainoastaan toistaa eri sanoin perustuslain säännöksen sisällön.

eräänlaisena rikosoikeudellisena metaperiaatteena.²¹

Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeeseen sisältyy useita eri osaperiaatteita.²² Ratkaisussa KKO 2014:7 näistä osaperiaatteista sovellettavaksi tulivat kirjoitetun lain vaatimus (niin sanottu praeter legem -kielto) ja analogiakielto syytetyn vahingoksi. Ensimmäinen mainittu osaperiaatteen mukaan tuomioistuimien ei saa rangaistussäännöstä soveltaessaan mennä lain kirjaimen ulkopuolelle. Jälkimmäisen osaperiaatteen mukaan tuomioistuimien ei saa täydentää tai korjata lakia analogiapäätelmään turvautumalla.²³ Ratkaisussa tarkastelun kohteena olivat laillisuusperiaatteen näkökulmasta rahankeräysrikosta koskevat säännökset.

3.2 Rahankeräysrikosta koskeviin säännöksiin liittyvä kysymyksenasettelu

Tekoajkaan voimassaolleen rikoslain 17 luvun 16 b §:n 2 kohdan mukaan, joka tahallaan toimeenpanee rahankeräyksen vastoin rahankeräyslain 9 §:ssä säädettyä kieltoa, on tuomittava *rahankeräysrikoksesta. Rahankeräysrikoksena rangaistavaan tekoon syyllistynyt henkilö tuomitaan* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta.²⁴

Rahankeräyslain (255/2006) 9 §:ssä säädetään kielletyistä rahankeräyksen toimeenpanosta. Pykälän 3 kohdan mukaan kiellettyä on muun ohessa järjestää rahankeräys pyramidipelin muodossa. *Pyramidipelillä tarkoitetaan* rahankeräyslain 4 §:n 5 kohdan mukaan toimintaa, jossa mukaan liittyvän henkilön ansainta- tai voittomahdollisuudet osaksi tai kokonaan muodostuvat vastikkeetta niistä maksuista, joita toimintaan myöhemmin mukaan liittyvät maksavat osallistumismaksuina tai muina kerta- tai toistuvaissuorituksina.

Laillisuusperiaatteen näkökulmasta ratkaisussa KKO 2014:7 ongelman muodostivat rahankeräyslain soveltamisalan rajaukset. Lain soveltaminen on ensinnäkin rajattu ainoastaan vastikkeetomaan toimintaan. Rahankeräyslain 3 §:n 1 momentin mukaan rahankeräyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yleisöön vetoamalla kerätään vastikkeetta rahaa. Toiseksi lain soveltaminen

---

21 Tapani 2006, s. 334. Laillisuusperiaatetta on käsitelty kymmenissä korkeimman oikeuden vuosikirjaratkaisuissa, joista viimeisimpinä voidaan mainita ratkaisut KKO 2013:50, KKO 2013:12 ja KKO 2012:37.

22 HE 44/2002 vp, s. 13 ja 28–35. Laillisuusperiaatteen katsotaan vakiintuneesti muodostuvan neljästä osaperiaatteesta. Nämä ovat ratkaisussa KKO 2014:7 esiin nousseiden kirjoitetun lain vaatimuksen ja analogiakiellon ohella taannehtivan rikoslain kielto ja epätäsmällisyyskielto. Laillisuusperiaatteeeseen liittyy lisäksi niin sanottu lievimmän lain periaate. Katso tarkemmin esimerkiksi Frände 2012, s. 29–30 ja Tapani 2006, s. 334.

23 KKO 2014:7, kohta 17.

24 Rikoslain 17 luvun 16 b § sellaisena kuin se oli rikoslain 17 luvun muuttamisesta annetulla lailla (257/2006) muutetussa muodossaan. Rikoslakia on sittemmin muutettu nykyiseen muotoonsa 1 päivänä lokakuuta 2010 voimaantulleella lailla rikoslain muuttamisesta (663/2010). Tässä yhteydessä ei tehty muutoksia tuolloin voimassaolleen 17 b §:n sisältöön, vaan kyseinen säännös ainoastaan siirrettiin uudeksi 17 c §:äksi. Rahankeräysrikoksista yleisesti Lappi-Seppälä ja muut 2014, Osa II, luku 7.11.3.

koskee, eräitä laissa säädettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta, ainoastaan yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseksi harjoitettua toimintaa. Tämä ilmenee implisiittisesti rahankeräyslain 1 §:stä, jonka mukaan lain tarkoituksena on mahdollistaa yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseksi järjestettävät rahankeräykset ja estää epärehellinen toiminta rahankeräysten yhteydessä.²⁵

WinCapitassa ei ollut kysymys vastikkeettomasta toiminnasta, vaan toimintaan osallistuminen perustui odotuksiin sijoituksen vastineeksi saatavasta tuotosta. Toiminnassa ei myöskään ollut kysymys millään muotoa yleishyödyllisestä toiminnasta, vaan puhtaasta voitontavoittelusta. Näiden seikkojen vuoksi ratkaisussa KKO 2014:7 nousi esille kysymys siitä, voitiinko rikoslain rahankeräysrikoksia koskevaa sääntelyä lainkaan soveltaa WinCapitan toimintaan. Tämän asian pohdinta muodostikin keskeisen osan korkeimman oikeuden päättelystä.

Laillisuusperiaatteen kannalta ratkaisussa KKO 2014:7 oli siis kysymys siitä, kävikö rikoslain asianomaisesta rangaistussäännöksestä ja rahankeräyslaista rahankeräysrikoksen syyksilukemisen edellyttämällä tarkkuudella ilmi se, että pyramidipeli on rangaistavaa syytteessä tarkoitettussa muodossa eli myös silloin, kun pelin järjestäminen ei tähtää yleishyödyllisen toiminnan rahoittamiseen vastikkeetta rahankeräyslain 1 §:ssä ja 3 §:n 1 momentissa säännellyllä tavalla.²⁶

3.2 Korkeimman oikeuden päättely

Korkein oikeus tarkasteli ratkaisussaan rahankeräysrikoksia koskevan sääntelyn lainsäädäntöhistoriaa vuonna 1939 voimaantulleesta eräänlaisten rahankeräysten kieltämisestä annetusta laista (65/1939) alkaen.²⁷ Mainitulla lailla kiellettiin ensimmäisen kerran ketjukirjeen avulla tapahtuva rahan kerääminen. Sääntelyä on tämän jälkeen nimenomaisesti laajennettu myös muihin vastaaviin menettelyihin, muun muassa pyramidipeliin. Korkein oikeus totesi johtopäätöksensä, että rahankeräyslakien lainsäädäntöhistoriasta ei ilmene, että lainsäätäjän tarkoituksena olisi ollut rikoksen tekohekellä voimassaolleen rahankeräysrikoksia koskevan lainsäädännön säätämisen yhteydessä poistaa rangaistavuutta jo vuonna 1939 rangaistaviksi säädettyiltä ketjukirjeellä tai siihen verrattavalla tavalla järjestetyiltä rahankeräyksiltä kuten pyramidipeleiltä.²⁸

Seuraavaksi korkein oikeus otti kantaa siihen, millainen oli katsottava olleen tekoaikana voimassaolleen oikeuden sisältö tapauksessa kuvatun teon osalta. Korkein oikeus totesi, että huolimatta lain säännösten ristiriitaisuudesta lainsäätäjällä on lain esitöiden perusteella ollut

---

25 Katso tarkemmin HE 102/2005 vp, s. 1, 18, 19 ja 24.

26 KKO 2014:7, kohta 15.

27 KKO 2014:7, kohta 20–28. Korkeimman oikeuden tarkastelun kohteena olivat HE 50/1938 vp, s. 1 ja LaVM 18/1938 vp, s. 1 sekä HE 27/1980 vp, s. 4, HE 3/1983 vp, s. 2 sekä HE 102/2005 vp, s. 35. Korkeimman oikeuden enemmistön perusteluja on analysoinut perusteellisesti Tapani 2014, s. 743–744.

28 KKO 2014:7, kohta 28. Tältä osin myös ratkaisun lopputuloksesta eri mieltä olleet oikeusneuvokset yhtyivät enemmistön perusteluihin.

ilmeinen tarkoitus säätää rangaistavaksi kaikenlainen pyramidipelin järjestäminen.²⁹ Korkein oikeus jatkoi toteamalla, että käsitteiden tulkinta on välttämätöntä ja oikeutettua myös yksittäisiä rikostunnusmerkistöjä sovellettaessa.³⁰ Korkein oikeus totesi lisäksi, että tapauksessa on välttämätöntä tulkita rahankeräyslain määritelmäsäännöksiä yksittäisinä normeina sekä arvioida tulkinnallisesti niiden välisiä suhteita toisiinsa pyramidipelin kiellon rangaistavuuden kannalta.³¹

Korkein oikeus lausui johtopäätöksensä, että rahankeräyslakia oli edellä selostetusta lakitekstin ristiriitaisuudesta huolimatta tapauksessa perusteltua tulkita siten, että merkitystä annetaan sille lainsäätäjän tahdolle, joka lain säätämishistoriasta ja esitöistä ilmenee. Korkein oikeus totesi edelleen, että sanalla rahankeräys voi olla eri merkityksiä soveltamistilanteesta riippuen, joten sitä ei voida terminä tässä yhteydessä painottaa. Korkein oikeus päätyi siten katsomaan, että rahankeräysten järjestäminen pyramidipelin muodossa missä tahansa tarkoituksessa on ollut WinCapitan toiminnan aikaan kiellettyä ja siten rangaistavaa.³²

Eri mieltä ollut oikeusneuvos Littunen totesi lausunnossaan vuoden 2002 rikoslain yleisiä oppeja koskevan uudistuksen esitöihin viitaten, että samalle käsitteelle ei voida rikoslain tulkinnassa antaa sekä yleiskielistä että juridis-teknistä merkitystä. Tällainen tavoite ei hänen mukaansa myöskään ilmennyt erityisesti rahankeräysrikosten osalta niitä koskevan sääntelyn esitöistä. Lisäksi hän toi esille epäilyksensä siitä, voitiinko WinCapitan toimintaa ylipäänsäkään pitää rahankeräyksenä edes sanan yleiskielisessä merkityksessä. Kailajärven menettely ei myöskään millään tavalla liittynyt rahankeräyslain mukaiseen rahankeräykseen. Tämän vuoksi tulkinta rahankeräyksen tunnusmerkistön täyttymisestä olisi ollut hänen mukaansa kiellettyä lain sanamuodon ulkopuolelle menevää laajentavaa tulkintaa syytetyn vahingoksi.³³

Lopuksi korkein oikeus tarkasteli tilannetta sääntelyn selkeyden näkökulmasta. Korkein oikeus totesi aluksi edellä selostetun sääntelyn ongelmallisuuden viitaten muun muassa korkeimman

---

29 KKO 2014:7, kohta 31. Eri mieltä olleen oikeusneuvos Littusen lausunnossa todettiin olevan ilmeistä, että säännöksiä laadittaessa on tapahtunut lainsäädäntötekniinen virhe.

30 KKO 2014:7, kohta 32. Korkein oikeus on oikeuskäytännössään katsonut käsitteiden tulkinnan olevan välttämätöntä ja oikeutettua myös yksittäisiä rikostunnusmerkistöjä sovellettaessa edellyttäen, että tulos on sopusoinnussa tunnusmerkistöstä ilmenevän, rangaistusuhalla tavoitellun suojan tarkoituksen kanssa ja että lopputulos on kohtuudella tekijän ennakoitavissa (katso esimerkiksi KKO 2013:55, KKO 2013:12, KKO 2004:46 ja KKO 2002:11). Samoin Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään tuonut esiin säännösten tulkinnan välttämättömyyden, asettanut hyväksyttävälle tulkinnalle samansisältöisen teonhetkisen ennakoitavuuden vaatimuksen ja edellyttänyt, että lopputulos on yhteneväinen kulloinkin kyseessä olevan rikoksen ydinolemuksen kanssa (näin esimerkiksi C.R. v. Iso-Britannia 22.11.1995 kohta 34 sekä Jorgic v. Saksa 12.7.2007 kohta 109). Katso myös Frände 2012, s. 47–55.

31 KKO 2014:7, kohta 34.

32 KKO 2014:7, kohta 35.

33 Oikeusneuvos Littusen lausunto, johon oikeusneuvos Rautio yhtyi. Eri mieltä olleet oikeusneuvokset olivat siten perusteluissaan samoilla linjoilla Vantaan käräjäoikeuden kanssa. HE 44/2002 vp, s. 34. Vähemmistöön jääneiden oikeusneuvosten perusteluja on analysoinut perusteellisesti Tapani 2014, s. 747–749.

oikeuden oikeuskäytännön puuttumiseen.³⁴ Tämän jälkeen korkein oikeus arvioi, täyttikö sääntely ennakoitavuuden vaatimuksen. Tarkasteltaessa sitä, mikä on ollut kansalaisten ja yhteisöjen mahdollisuus kohtuudella ennakoida nyt puheena olevan sääntelyn tulkinta kussakin tapauksessa, korkeimman oikeuden mukaan on perusteltua ottaa huomioon niiden henkilöiden ja yhteisöjen asema, joihin sääntely kohdistuu.³⁵

Korkein oikeus totesi Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuun *Cantoni v. Ranska* 11.11.1996 viitaten, että laki voi täyttää ennakoitavuuden vaatimukset, vaikka sen kohteena oleva henkilö joutuu hankkimaan oikeudellista apua arvioidakseen seuraamukset, joihin jokin toiminta voi johtaa. Henkilöltä, joka on mukana sellaisessa ammatillisessa tai kaupallisessa toiminnassa, johon liittyy riskejä, voidaan tässä suhteessa odottaa enemmän kuin keskivertoihmiseltä.³⁶

Korkein oikeus myös totesi, että asianmukainen selonotto sanotunlaisen toiminnan oikeudellisesta luonteesta olisi johtanut kysyjän kääntymään viime kädessä rahankeräyksiä valvovan viranomaisen puoleen. Niitä selvitysmahdollisuuksia, joita WinCapitan toimijoilla on ollut käytettävissään, ei ollut ilmennyt käytetyn. Selonotto olisi, huomioon ottaen sanotun viranomaisen tässäkin asiassa myöhemmin ilmennyt kanta, tehnyt selväksi, että syytetyillä oli ollut todellinen riski joutua syytetyksi rahankeräysrikoksesta.³⁷

Ratkaisun perusteella taloudellista toimintaa harjoittavalta henkilöltä edellytetään siis tietynlaista selonottovelvollisuutta toimintaa koskevasta sääntelystä, mukaan lukien rikosoikeudellinen sääntely.³⁸ Toiminnan harjoittaja ei toisin sanoen voi vedota siihen, että toimintaa koskeva sääntely ei ole yleisesti tiedossa, vaan häneltä edellytetään omaa aktiivisuutta asianomaisen sääntelyn sisällön selvittämisessä. Aktiivisuus voi ilmetä esimerkiksi viranomaisten puoleen kääntymisenä tai oikeudellisten asiantuntijapalveluiden hankkimisena. Tällaista vaatimusta voidaan toki pitää kohtuullisena.³⁹

WinCapitan toiminnan luonne huomioon ottaen on varsin ymmärrettävää, että asiassa ei ollut

---

34 KKO 2014:7, kohta 38. Korkein oikeus viittasi ratkaisussaan alempien oikeusasteiden vuosina 2005 ja 2007 annettuihin tuomioihin niin sanotussa WGI-tapauksessa, jossa syytetyt tuomittiin pyramidipelin muodossa toteutetusta rahankeräysrikoksesta.

35 KKO 2014:7, kohta 38.

36 KKO 2014:7, kohta 39. Ratkaisussa *Cantoni v. Ranska* 11.11.1996 oli kysymys tapauksesta, jossa ranskalaisen valintamyymälän johtaja oli tuomittu sakkoihin, koska myymälässä oli myyty laissa säädetyn kiellon vastaisesti lääkkeiksi luokiteltuja tuotteita. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimien katsoi ratkaisussa, että sääntelyn vaikeaselkoisuudesta huolimatta hänen olisi ainakin oikeudellisen neuvojen avulla ollut mahdollista ennakoida luvattomasta lääkkeiden myynnistä seuraava rangaistus. Sääntely täytti siten ennakoitavuuden vaatimuksen. Pellonpää ja muut 2012, s. 645–646.

37 KKO 2014:7, kohta 42.

38 Kysymys on tietystä mielessä jo roomalaisen oikeuden periaatteisiin kuuluneen *ignorantia iuris non nocet* -periaatteen sovelluksesta.

39 Samaan lopputulokseen on päätenyt Kallio 2014, s. 57.

käännytty oikeudellisten avustajien tai viranomaisen puoleen toimintaa koskevan sääntelyn sisällön selvittämiseksi. Tarkoituksellisesti petolliseen toimintaan ryhtyvä henkilö tuskin yleensä ryhtyy etukäteen varta vasten selvittämään sitä, minkälaisiin rikoksiin hän mahdollisesti toiminnassaan syyllistyy. Korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2014:7 ilmenee, että tällainen henkilö ei kuitenkaan voi tehokkaasti vedota puolustukseensa sääntelyn vaikeaselkoisuuteen tai yllättävyyteen. Vaikka tällainen päättely on yleisesti ottaen hyväksyttävissä, se ei sinänsä poista sitä tosiasiaa, että sääntely on ollut tässä tapauksessa yllättävää.

Lainsäätäjän tarkoituksena on ollut epäilyksettä säätää rikosoikeudellisesti rangaistavaksi pyramidipelin järjestäminen. Tämä on kiistatta tarkoituksenmukainen ratkaisu myös kriminaalipoliittisesta näkökulmasta. Tästä huolimatta on jossain määrin yllättävää, että pyramidipeliä pidetään lainsäätäjän käsityksen mukaan rahankeräyksenä. Rahankeräys-sana viittaa sekä yleiskielisessä että rahankeräyslain mukaisessa juridis-teknisessä merkityksessä jonkinlaiseen vastikkeettomaan toimintaan, ei voitontavoittelutarkoituksessa harjoitettuun toimintaan. Siten voidaan varsin perustellusti kyseenalaistaa pyramidipelin sanktioiminen rahankeräysrikoksena.

Laillisuusperiaatetta koskenut oikeudellinen epäselvyys johtui paljolti siitä, että pyramidipeli määritellään lainsäädännössä yhdeksi rahankeräyksen alatyypiksi. Ongelma olisi ratkaistavissa sijoittamalla pyramidipeliä, ketjukirjettä ja muita vastaavia järjestelyjä koskevat kiellot muualle kuin yleishyödyllistä vastikkeetonta rahankeräystoimintaa koskevaan rahankeräyslakiin.⁴⁰ Lisäksi voisi olla tarkoituksenmukaista harkita, onko edellä mainittuja rikollisen toiminnan muotoja myöskään tarkoituksenmukaista sisällyttää rikoslaiissa rahankeräysrikokset-nimikkeen alle.

4 MUUT ENNAKKORATKAISUKYSYMYKSET

4.1 Oliko kysymys kieltoerehdyksestä?

Kieltoerehdys on yksi rikosoikeudellisen vastuun edellytyksenä olevan syyllisyyden poistavista seikoista.⁴¹ Kieltoerehdyksestä säädetään rikoslain 4 luvun 2 §:ssä. Lainkohdan mukaan, jos tekijä erehtyy pitämään tekoaan sallittuna, hän on rangaistusvastuusta vapaa, jos erehtymistä on pidettävä ilmeisen anteeksiannettavana esimerkiksi lain sisällön erityisen vaikeaselkoisuuden tai viranomaisen virheellisen neuvon vuoksi.⁴² Rikoslain esitöiden perusteella pelkkä säännösten tulkinnanvaraisuus ei kuitenkaan riitä, vaan vastuusta vapautuminen edellyttää, että lain sisällön selvittäminen aiheuttaa ylivoimaisia taikka kohtuuttomia vaikeuksia.⁴³

Kailajärvi oli korkeimmassa oikeudessa vaatinut toissijaisesti syytteen hylkäämistä myös sillä

---

40 Vastaavan suuntaisia ajatuksia ovat esittäneet myös Kallio 2014, s. 57 ja Tapani 2014, s. 751.

41 Syyllisyyden vaatimus rikosoikeudellisen vastuun edellytyksenä on oikeuskirjallisuudessa johdettu Suomen perustuslain 1 §:ssä tarkoitetusta ihmisarvon kunnioittamisen periaatteesta. Frände 2012, s. 165.

42 Kieltoerehdyksestä katso esimerkiksi Frände 2012, s. 185–189.

43 HE 44/2002 vp, s. 113.

perusteella, että hänen ei voitu katsoa olleen selvillä rahankeräysnormiston sisällöstä sen epäselvyyden vuoksi. Korkein oikeus kuitenkin totesi, että rahankeräysrikosta koskevan sääntelyn ei voida katsoa olleen erityisen vaikeaselkoista. Mistään ei myöskään ilmennyt, että Kailajärvi olisi pyrkinyt ottamaan selvää sääntelyn tulkinnasta. Hän oli lisäksi tietoinen niin sanotussa WGI-tapauksessa annetusta tuomiosta, jossa WinCapitan tyyppiseen pyramidipeliin osallistuneet henkilöt oli tuomittu rahankeräysrikoksesta. Kysymys ei siten ollut kieltoerehdyksestä.⁴⁴

Sinänsä on varsin ilmeistä, että Kailajärvi tai häntä avustanut naishenkilö tuskin erehtyi pitämään menettelyään sallittuna. Tapauksen olosuhteet olivat sellaiset, että hänen täytyi epäilyksettä ymmärtää syyllistyvänsä menettelyllään petokseen. Tästä asiasta erillinen kysymys on kuitenkin se, saattoiko Kailajärvi mitenkään voida olettaa syyllistyvänsä rahankeräysrikokseen. Voidaan pitää varsin epätodennäköisenä, että hän olisi mieltänyt järjestävänsä rahankeräyslaissa tarkoitettua rahankeräystä. Tämä puoltaisi osaltaan kieltoerehdyksestä koskevan sääntöksen soveltumista. Toisaalta voidaan taas ajatella, että Kailajärven on täytynyt ymmärtää, että pyramidipelin järjestäminen on sinänsä kiellettyä riippumatta kiellon lainsäädäntöteknisestä toteuttamistavasta. Kysymys on tältä osin kuitenkin oikeastaan siitä, saattoiko hän ymmärtää petoksen ohella syyllistyneensä kielletyn pyramidipelin järjestämiseen eli olisiko kysymyksessä ollut anteeksiannettavalla tavalla väärä tulkinta konkurrenssista.

Edellä mainittuun korkeimman oikeuden kommenttiin siitä, että rahankeräysrikosta koskevan sääntelyn ei voida katsoa olevan erityisen vaikeaselkoista, voidaan myös suhtautua jossain määrin kriittisesti. Sääntelyn tulkinnanvaraisuus ilmenee pelkästään siitä, että asiaa jouduttiin käsittelemään korkeimmassa oikeudessa, jossa kaksi oikeusneuvosta oli erimielisiä korkeimman oikeuden enemmistön kanssa.

4.2 Toissijaisuuslausekkeen merkitys

Rahankeräysrikosta koskevassa rikoslain 17 luvun 16 b §:ssä on niin sanottu toissijaisuuslauseke.⁴⁵ Lainkohdan mukaan rahankeräysrikoksesta on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Lain esitöissä on todettu, että tapauksesta riippuen rahankeräysrikoksen rinnalla saattaisi toteutua esimerkiksi tiettyihin asianomistajiin kohdistuvia petoksia tai jopa törkeitä petoksia.⁴⁶ Korkeimmassa oikeudessa oli yhtenä oikeuskysymyksenä arvioitavana se, estikö edellä mainittu toissijaisuuslauseke syytettyjen tuomitsemisen rahankeräysrikoksesta.

Korkein oikeus totesi, että lähtökohtana voidaan pitää sitä, että rahankeräysrikos sisältyy ankarammin rangaistavaan rikokseen. Korkein oikeus kuitenkin jatkoi toteamalla, että samalla on kuitenkin otettava huomioon käsillä olevan tapauksen tosiseikat ja niiden kriminalisointien

---

44 KKO 2014:7, kohta 46–47.

45 Toissijaisuudesta eli subsidiariteetista Frände 2012, s. 276.

46 HE 102/2005 vp, s. 56.

suojelukohteet, joita teko ulkoisesti toteuttaa.⁴⁷ Korkein oikeus totesi myös, että käsillä olevaa tilannetta on siis perusteltua tarkastella, paitsi itse menettelynä, myös kokonaisuutena, jossa otetaan huomioon niin petos- ja rahankeräysrikosten kriminalisointien suojeluintressit kuin WinCapitan toiminnan luonnetta koskevat näkökohdat.⁴⁸

Seuraavaksi korkein oikeus tarkasteli petosrikoksen tunnusmerkistöä ja kriminalisoinnin suojan kohdetta. Korkein oikeus totesi, että petosrikoksen tunnusmerkistörakenne ei edellytä täytännönpanotoimena pyramidipelijärjestelmää. Petoksen tunnusmerkkejä ovat erehdyttäminen, erehdys, erehdyksen vallassa suoritettu määräämistoimi ja siitä aiheutunut vahinko.⁴⁹ Vaikka petos on luonteeltaan varallisuusrikos, keskeinen suojelun kohde petosrikoksessa on luottamus sopimussuhteisiin ja yksittäinen ihminen erilaisissa vaihdantatilanteissa.⁵⁰

Korkein oikeus vertasi tämä jälkeen petosta rahankeräysrikokseen. Korkeimman oikeuden mukaan suojelun kohteena rahankeräysrikoksissa on ennalta rajoittamaton ja määrittelemätön henkilöjoukko eli yleisö.⁵¹ Rahankeräysrikos ei siten edellytä yksittäisten asianomistajien olemassaoloa eikä kenenkään erehtymistä keräyksen luonteesta pyramidipelinä.⁵² Pyramidipelin muodossa toimeenpanulle rahankeräysrikokselle on toisaalta tyypillistä, että se laajenee nopeasti koskemaan yhä kasvavia ihmisjoukkoja. Tämän vuoksi pyramidipelin kaatuessa vahingot eivät ole yksinomaan taloudellisia, vaan myös sosiaalisia. Pahimmillaan laajat pyramidipelit ovat aiheuttaneet merkittävää levottomuutta yhteiskunnassa. Pyramidipelien toimeenpanon kieltämisellä suojataan siten viime kädessä yhteiskuntarauhaa.⁵³ Rahankeräysrikoksen ja petoksen tunnusmerkistöt ja suojan kohde erosivat siten korkeimman oikeuden mukaan siinä määrin toisistaan, että rahankeräysrikos ei sisältynyt törkeään petokseen.

Eri mieltä ollut jäsen Littunen totesi lausunnossaan, että Kailajärven järjestämä rahan kerääminen, joka täyttää törkeän petoksen tunnusmerkistön, ei millään tavalla vaaranna laillisia rahankeräyksiä. Hän totesi myös, että rahan kerääminen pyramidipelin muodossa voinee siinä ääritapauksessa aiheuttaa laajoja haitallisia vaikutuksia yhteiskunnassa, mutta vastaava vaikutus voinee olla myös laajaan asianomistajajoukkoon kohdistuvalla petosrikoksella. Tässä tapauksessa ei ollut hänen mukaansa väitetty johtuneen sellaisia laajoja vaikutuksia, joita ei

---

47 KKO 2014:7, kohta 49.

48 KKO 2014:7, kohta 50. Kallio 2014 huomauttaa, että korkein oikeus on katsonut lainkonkurrensia koskevassa oikeuskäytännössään johdonmukaisesti, että tapauksissa sovelletaan useampia rangaistussäännöksiä silloin, kun sovellettavien rangaistussäännösten taustalla on hahmoteltavissa eri oikeushyvät. Hän mainitsee tästä esimerkkinä korkeimman oikeuden ratkaisut KKO 1997:108 ja KKO 2010:52.

49 KKO 2014:7, kohta 52.

50 KKO 2014:7, kohta 53. HE 66/1988 vp, s. 134.

51 KKO 2014:7, kohta 54. HE 102/2005 vp, s. 56.

52 KKO 2014:7, kohta 52.

53 KKO 2014:7, kohta 55. HE 102/2005 vp, s. 16.

aiheutuisi jo hänen tekemästään törkeästä petoksesta. Kailajärven menettelystä ei siten ollut aiheutunut sellaista vahinkoa tai vahingon vaaraa rikoksen asianomistajille tai yhteiskunnan yleisellekään edulle, joka ei tulisi rikosoikeudellisesti riittävästi arvostelluksi sen törkeän petoksen yhteydessä, josta hänet on tuomittu.⁵⁴

Korkeimman oikeuden ratkaisun perusteella rahankeräysrikoksia koskevan säännöksen toissijaisuuslausekkeen soveltamista on petosrikosten yhteydessä arvioitava tapauskohtaisesti. Rahankeräyksen toteuttamistavalla on tässä arvioinnissa ratkaiseva merkitys, sillä eri tavoin toteutetuilla rahankeräyksillä saatetaan loukata erilaisia oikeushyviä. Pyramidipelin muodossa toteutetun rahankeräysrikoksen osalta voitaneen aina tuomita sekä petoksesta että rahankeräysrikoksesta. Ketjukirjeen avulla tai siihen verrattavalla tavalla toteutetun rahankeräysrikoksen osalta tilanne lienee sama. Sen sijaan esimerkiksi ilman rahankeräyslain 5 §:ssä tarkoitettua lupaa toteutetun rahankeräyksen osalta tuskin voinee tulla samaan aikaan kyseeseen tuomitseminen sekä rahankeräyksestä että muusta rikoksesta. Ratkaisu ilmaisee siis jälleen kerran sen, että toissijaisuuslausekkeen merkitystä arvioitaessa keskeinen merkitys on yksittäisen rikossäännöksen suojeluintressillä.

4.3 Rangaistuksen mittaaminen

Rangaistuksen määräämistä koskevat säännökset ovat rikoslain 6 luvussa.⁵⁵ Luvun 3 §:n 1 momentin mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Saman luvun 4 §:n mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Viimeisenä oikeuskysymyksenä korkeimmassa oikeudessa oli arvioitavana hovioikeuden syytetyille tuomitsemien rangaistusten määrät. Hovioikeus oli tuominnut Kailajärven viiden vuoden ehdottamaan vankeusrangaistukseen ja häntä avustaneen naishenkilön yhden vuoden kolmen kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Molemmat syytetyt olivat valittaneet rangaistustensa määristä korkeimpaan oikeuteen ja vaatineet rangaistustensa alentamista.

Hovioikeus oli tuomiossaan ensin arvioinut kärjäoikeuden Kailajärvelle tuomitseman neljän

---

54 Äänestyslausunnon perustelut olivat tältä osin huomattavasti vakuuttavammat kuin kärjäoikeuden tuomion perustelut. Kärjäoikeus totesi toissijaisuuslausekkeen soveltuvuutta koskevissa perusteluissa käsityksensä, että lainsäätäjän ainoa tarkoitus oli ollut säätää pyramidipelin toimeenpano rangaistavaksi niissäkin tapauksissa, joissa se ei täyttänyt minkään muun rikoksen tunnusmerkistöä. Vaikka rikosten suojeleobjektit tässä tapauksessa olivat erilaiset, sille seikalle ei voitu antaa ratkaisevaa merkitystä, kun rangaistussäännös sisälsi nimenomaisen toissijaisuuslausekkeen.

55 Rangaistuksen mittaamisesta katso esimerkiksi Frände 2012, s. 382–387.

vuoden ehdottoman vankeusrangaistuksen oikeasuhtaisuutta.⁵⁶ Käräjäoikeus oli perustanut rangaistuksen siihen, että toiminta oli ollut poikkeuksellisen suunnitelmallista ja pitkäkestoista ja sen vuoksi soveltanut rikoslain 5 luvun 6 §:n koventamisperustetta. Rangaistusta ankaroitavana seikkana oli otettu lisäksi huomioon tuhansille asianomistajille aiheutetut 57 miljoonan euron vahingot sekä useille asianomistajille aiheutetut suuret henkiset ja terveydelliset ongelmat.⁵⁷ Hovioikeus oli rangaistuksen määrää arvioituaan todennut, että vaikka törkeän petoksen rangaistusasteikon mukaisen neljän vuoden enimmäisrangaistuksen tuomitseminen oli erittäin poikkeuksellista, käräjäoikeuden soveltamat perusteet antoivat kuitenkin tässä tapauksessa rikoksen poikkeuksellisen vakavuuden vuoksi aiheen hyväksyä sanottu rangaistus törkeästä petoksesta.⁵⁸

Hovioikeus oli lisäksi todennut, että Kailajärvi olisi rikoksen poikkeuksellisen vakavuuden vuoksi tuomittu myös pyramidipelistä yksinään laissa säädettyyn enimmäisrangaistukseen, joka on kaksi vuotta vankeutta. Tämä puolsi yhteisen vankeusrangaistuksen määräämistä ankaraksi. Toisaalta rikosten keskinäinen yhteys puolsi yhteisen rangaistuksen määräämistä lievemmäksi. Kokonaisuudessaan rikoksia rikoslain 7 luvun 5 §:n 2 momentin periaatteiden valossa arvioidessaan hovioikeus harkitsi yhteisen vankeusrangaistuksen määräksi viisi vuotta. Kailajärveä avustaneen naishenkilön hovioikeus tuomitsi yhteiseen yhden vuoden ja kolmen kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen.⁵⁹

Rangaistuksen mittaamisen osalta korkein oikeus pysytti hovioikeuden ratkaisun tyytyen viittamaan hovioikeuden ratkaisun perusteluihin. Korkein oikeus totesi rangaistusten olevan oikeudenmukaisessa suhteessa syyksi luettujen rikosten vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen sekä niistä ilmenevään syyllisyyteen nähden. Rangaistuksia ei siten ollut aihetta alentaa.⁶⁰ Korkeimman oikeuden ratkaisun perustelut eivät siis tuoneet mitään uutta hovioikeuden rangaistuksen mittaamista koskevaan argumentointiin.

Rangaistuksen mittaamista koskevan ennakkoratkaisukysymyksen osalta ratkaisun anti rajoittuu lähinnä siihen, että ratkaisusta ilmenee yksi tilanne, jossa petosrikoksesta voidaan tuomita rangaistusasteikon mahdollistama enimmäisrangaistus. Huomionarvoista on toisaalta se, että ratkaisussa ei lainkaan tullut arvioitavaksi, olisiko Kailajärvelle voitu määrätä lain salliman yhteisen rangaistuksen enimmäismäärä, joka olisi ollut törkeän petoksen ja rahankeräysrikoksen

---

56 HelHO 7.2.2013 nro. 364, s. 27–28.

57 VanKäO 2.12.2011 nro. 11/4341, s. 480.

58 HelHO 7.2.2013 nro. 364, s. 28.

59 KKO 2014:7, kohta 62 ja HelHO 7.2.2013 nro. 364, s. 28. Ehdottoman vankeusrangaistuksen lisäksi Kailajärvi tuomittiin menettämään sotilasarvonsa ja rikoksella saatua hyötyä 6 017 221 euroa.

60 KKO 2014:7, kohta 64. Myös eri mieltä olleet oikeusneuvokset yhtyivät enemmistön rangaistuksen mittaamista koskeviin perusteluihin.

osalta kuusi vuotta vankeutta.⁶¹ Tämä johtui siitä, että syyttäjä ei valittanut hovioikeuden tuomiosta.⁶² Korkeimman oikeuden kantaa ei voida päätellä ratkaisun perusteluistakaan, koska korkein oikeus tyytyi uutta harkintaohjetta esittämättä viittaamaan hovioikeuden tuomion perusteluihin.

5 KOKOAVIA PÄÄTELMIÄ

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2014:7 mielenkiintoisin ennakkoratkaisukysymys koski laillisuusperiaatetta. Ratkaisun perusteella tuomioistuimella näyttäisi olevan mahdollisuus tulokinnallaan ainakin tiettyyn rajaan asti korjailla tiukasti lain sanamuotoon perustuvasta tulkinnasta seuraavia ilmeisiä virheellisyyksiä, kunhan lainsäätäjän tarkoituksesta ei ole kyseisessä tapauksessa epäilystä. Lisäksi ratkaisu korostaa taloudellisen toiminnan harjoittajan vastuuta ja selonottovelvollisuutta toimintaan liittyvän lainsäädännön sisällön selvittämisestä.

Muiden oikeuskysymysten merkitys oli ratkaisussa KKO 2014:7 jossain määrin vähäisempi, joskin myös lainkurrenssia ja rangaistuksen mittaamista koskevilla kysymyksillä on ainakin jonkinlaista relevanssia. Lainkurrenssin osalta ratkaisu ilmaisee jälleen kerran sen, että toissijaisuuslausekkeen merkitystä arvioitaessa keskeinen merkitys on yksittäisen rikossäännöksen suojeluintressillä. Rangaistuksen mittaamisen osalta ratkaisu puolestaan havainnollistaa sitä, milloin rikoksesta voidaan tuomita rangaistusasteikon enimmäisrangaistus, joskaan ratkaisussa ei loppujen lopuksi päädytty molempien rikosten yhteenlaskettuun enimmäisrangaistukseen.

WinCapita-tapaus näyttäisi nyt olevan päätekijöiden osalta saatu päätökseen.⁶³ Tästä huolimatta tapaus ei kuitenkaan ole vielä kaikilta osin loppuun käsitelty. Tällä hetkellä on edelleen käynnissä useita oikeudenkäyntejä, joissa on vaadittu WinCapitan toiminnasta voittoja saaneiden henkilöiden saaman rikoshyödyn tuomitsemista menetetyksi.⁶⁴ Korkein oikeus on antanut

---

61 Rikoslain 7 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan yhteistä rangaistusta määrättäessä eri rikoksista seuraavan ankarimman enimmäisrangaistuksen saa ylittää, mutta rangaistus ei saa olla eri rikosten enimmäisrangaistusten yhteisaikaa pitempi. Ankarinta enimmäisrangaistus ei myöskään saa ylittää enempää kuin kahdella vuodella, jos ankarin enimmäisrangaistus on vankeutta vähintään yksi vuosi kuukautta mutta vähemmän kuin neljä vuotta. Tärkeän petoksen enimmäisrangaistus oli teko hetkellä 4 vuotta ja rahankeräysrikoksen enimmäisrangaistus 2 vuotta. Näistä teoista tuomittava yhteinen vankeusrangaistus olisi siten voinut olla enintään kuuden vuoden mittainen.

62 Syyttäjä vaati korkeimmassa oikeudessa ainoastaan Kailajärven ja häntä avustaneen naishenkilön valituksen hylkäämistä. Korkein oikeus ei siten voinut reformatio on peius -kiellon vuoksi ottaa lainkaan kantaa siihen, olisiko Kailajärvelle voitu ylipäänsä määrätä lain mahdollistama yhteinen enimmäisrangaistus törkeästä petoksesta ja rahankeräysrikoksesta.

63 Ei sinänsä olisi yllättävää, että Wincapita-tapauksen käsittely jatkettaisiin vielä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa. Ainakin rikoksesta tuomittujen asiamiehet ovat esittäneet julkisuudessa tällaisia ajatuksia. Asia erikseen on tietysti se, johtaako mahdollinen valitus mihinkään lopputulokseen.

64 WinCapitasta saadun rikoshyödyn menettämistä on käsitelty ratkaisuissa KKO 2014:73, KKO 2014:72 ja KHO 10.10.2014 taltio 2050. Rikoshyödyn menettämisestä yleisesti katso esimerkiksi Frände 2012, s.

aiheesta useita ennakkoratkaisuja. WinCapitasta saatu taloudellinen hyöty on näissä kaikissa ratkaisuissa tuomittu menetetyksi rikoshyötynä. Ratkaisuissa on otettu kielteinen kanta menettämisseuraamuksen kohtuullistamista koskeviin vaatimuksiin. Alemmissa tuomioistuimissa on kuitenkin edelleen vireillä useita WinCapitasta saadun rikoshyödyn menettämisseuraamusta koskevia oikeudenkäyntejä.

LÄHTEET

Oikeuskirjallisuus

Frände, Dan: Den straffrättsliga legalitetsprincipen. Juridiska föreningens i Finland publikationsserie. Helsinki 1989. (Frände 1989)

Frände, Dan: Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy. Helsinki 2012. (Frände 2012)

Kallio, Heikki: KKO 2014:7 Rahankeräysrikos pyramidipelin muodossa. Teoksessa Timonen, Pekka (toim.): KKO:n ratkaisut kommentein 2014:I. Talentum. Helsinki 2014, s. 53–72. (Kallio 2014)

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Koskinen, Pekka – Majanen, Martti – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Nuutila, Ari-Matti – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. Sanoma Pro (jatkuvatäydenteinen, viittauspäivä 30.3.2014)

Melander, Sakari: EU-rikosoikeus. Talentum. Helsinki 2010. (Melander 2010)

Möller, Gustaf: Korkein oikeus oikeuskäytännön ohjaajana – erityisesti alioikeuden näkökulmasta, teoksessa Korkein oikeus 75 vuotta – Högsta domstolen 75 år. Lakimiesliiton Kustannus. Helsinki 1993. (Möller 1993)

Pellonpää, Matti – Gullans, Monica – Pölönen, Pasi – Tapanila, Antti: Euroopan ihmisoikeussopimus. Talentum. Helsinki 2012. (Pellonpää ym. 2012)

Tapani, Jussi: Tuomari ja rikosoikeuden yleiset opit. Oikeustiede-Jurisprudentia 2006, s. 333–361. (Tapani 2006)

Tapani, Jussi: Onko pyramidipeli rangaistavaa rahankeräystä? Defensor Legis 5/2014, s. 740–751. (Tapani 2014)

Viljanen, Pekka: Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena. Edilex Publishing Oy. Helsinki 2007. (Viljanen 2007)

Virallislähteet

398–404. Menettämisseuraamuksia on käsitelty laajasti Pekka Viljasen vuonna 2007 ilmestyneessä monografiassa ”Konfiskaatio rikosoikeudellisena seuraamuksena”.

Hallituksen esitys n:o 50 (1938) laiksi yleisistä rahankeräyksistä (HE 50/1938 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle rahankeräyslaiksi (HE 27/1980 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle rahankeräyslain muuttamisesta (HE 3/1983 vp)

Hallituksen esitys eduskunnalle Rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 66/1988 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta (HE 309/1993 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi (HE 44/2002 vp)

Hallituksen esitys Eduskunnalle rahankeräyslaiksi sekä laeiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain ja rikoslain muuttamisesta (HE 102/2005 vp)

Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä n:o 50 (1938) laiksi yleisistä rahankeräyksistä (LaVM 18/1938 vp)

Oikeuskäytäntö

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Del Río Prada v. Espanja 21.10.2013

Alimuçaj v. Albania 7.2.2012

Jorgic v. Saksa 12.7.2007

Dragotoni v. Militaru-Pidhorni v. Romania 24.5.2007

Cantoni v. Ranska 11.11.1996

C.R. v. Iso-Britannia 22.11.1995

Korkein oikeus

KKO 1997:108 (KKO 2.7.1997 taltio 2332)

KKO 2002:11 (KKO 26.2.2002 taltio 516)

KKO 2004:46 (KKO 19.5.2004 taltio 1093)

KKO 2010:52 (KKO 7.7.2010 taltio 1474)

KKO 2012:37 (KKO 29.2.2012 taltio 393)

KKO 2013:12 (KKO 19.2.2013 taltio 353)

KKO 2013:50 (KKO 26.6.2013 taltio 1440)

KKO 2013:55 (KKO 1.7.2013 taltio 1480)

KKO 2014:7 (KKO 27.2.2014 taltio 452)

KKO 2014:72 (10.10.2014 taltio 2048)

KKO 2014:73 (10.10.2014 taltio 2049)

KHO 10.10.2014 taltio 2050.

Muut tuomioistuimet

Vantaan käräjäoikeus (VanKäO) 2.12.2011 tuomio numero 11/4341

Helsingin hovioikeuden (HelHO) 7.2.2013 tuomio numero 364

Muut lähteet

Keskusrikospoliisin tiedote "WinCapitan tutkinta etenee" 11.9.2008; saatavissa internet-osoitteesta <http://www.poliisi.fi/poliisi/krp/home.nsf/PFBD/E645C37995641E-DEC22574C100257529> (viittauspäivä 30.3.2015)